

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3-son (4- jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 3 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сейтов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Hamroyev Asliddin Umed o'g'li

“GULSHANUL MULUK” (“SHOHLAR GULSHANI”) ASARI – MANG'ITLAR HUKMRONLIGI DAVRI MUARRIXLIGI NAMUNASI 13-18

Bazarbayeva Shohsanam Muratovna

SIRDARYO VILOYATIDA VETERINARIYA SOHASIGA OID ISLOHOTLAR (XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARI) 19-23

Asadova Dilnoza Innatovna

O'ZBEKISTONDA RAQS SAN'ATI SOHASIDA KADLAR TAYYORLASH MASALASI TARIXI VA BUGUNI 24-28

Ҳайитов Умед Яҳёевич

ЎЗБЕКИСТОН ССР МУВАҚҚАТ ИНҚИЛОБИЙ ҚЎМИТАСИ (МАРКАЗИЙ РЕВКОМ)НИНГ ТАШКИЛ ТОПИШИ ВА ФАОЛИЯТИ 29-34

Омонова Сарвиноз Ориф қизи

ЎЗБЕКИСТОНДА СОВЕТ ДАВРИДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТНИНГ ҲОЛАТИ... 35-42

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Алимханова Нигора Алимхановна

ТОВАР-МОДДИЙ ЗАХИРАЛАР АУДИТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 43-52

Маҳмудова Дилафруз Hasanovna

KORPORATIV BOSHQARUVNING AYRIM NAZARIY JIHATLARI 53-60

Toxirov Akbarxon Toirxon o'g'li

SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY XAVFSIZLIKNING EKONOMETRIK MODELASHTIRISH 61-69

Меҳмоналиев Улугбек Эркинжон угли

СУЩНОСТЬ ОРГАНИЗАЦИИ СЛУЖБЫ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ . 70-75

Паязов Мурод Максудович

“ЎЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙЎЛЛАРИ” АЖДА ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШ ЖАРАЁНЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШ МЕТОДИКАСИ 76-86

Шадибекова Дилдор Абдурахмановна

ЛОГИСТИЧЕСКИЙ РЫНОК УЗБЕКИСТАНА И ПРОБЛЕМЫ ЕГО РАЗВИТИЯ 87-92

Malikova Dilrabo, Khudoiberdieva Maftunabonu

INNOVATIVE HR MANAGEMENT: NECESSITY AND METHODS OF APPLICATION 93-99

Мамажоновна Одинахон Алишер қизи

КОРХОНАЛАР БОШҚАРУВИДА ИННОВАЦИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ 100-106

Nozimov Eldor Anvarovich

ELEKTRON TIJORATNI RIVOJLANISHDA O'ZBEKISTON VA HORIJY DAVLATLARNING O'RNI 107-115

Буранова Жазира Эргаш қизи

ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ НА ИНКЛЮЗИВНЫЙ РОСТ ГОСУДАРСТВА 116-120

<i>Худойназаров Фахритдин Хаитович</i> КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ АҲАМИЯТИ	121-127
<i>Бахтиёрлов Бобур Баходир ўғли</i> ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ РЕСУРСЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ВА БАНК ЛИКВИДЛИГИНИ БОШҚАРИШНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	128-136
<i>Isomitdinova Gulbaxor Kurbonaliyevna</i> O‘ZBEKISTON SHAROITIDA INVESTITSIYA RISKLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	137-145
<i>Yuldashev Shadiyor Shuxrat o‘g‘li</i> OLIV TA‘LIM O‘QUV JARAYONLARIDA ZAMONAVIY VEB TEXNOLOGIYALARI INTEGRATSIYASI	146-150
<i>Baxtiyorov Asrorbek Azizjon o‘g‘li</i> TIJORAT BANKINING KREDIT SIYOSATI ASOSLARI, UNING IQTISODIY MOHIYATI	151-159
<i>Saidov Shohruh Mirzo</i> SOCIO-ECONOMIC ANALYSIS OF CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	160-169
<i>Kunduzova Kumrixon Ibragimovna</i> IQTISODIY RIVOJLANISHNING HOZIRGI BOSQICHIDA XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLAR FAOLIYATIDAGI JORIY AKTIVLAR TUSHUNCHASI VA UNING O‘RNI	170-177
<i>Inomjon Matkarimov</i> AGROKIMYO BIOKIMYO XIZMATLARI IJTIMOIV IQTISODIY SAMARADORLIGINI TA‘MINLASHNING SWOT TAHLILI	178-183
09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>G‘aybullayev Otabek Muxammadiyevich</i> JAMIYATDA ESTETIK MADANIYAT RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSLARI	184-189
<i>Masharipova Gularam Kamilovna</i> MAHMUD IBN MUHAMMAD IBN UMAR AL-CHAG‘MINIYNING «AL-MULAXXAS FI-L-HAY‘A» RISOLASINING NUSXALARI VA QOZIZODA RUMIYNING SHARHI	190-198
<i>Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна</i> ФИЛОСОФСКИЕ ВЗГЛЯДЫ ИБН СИНО И ИХ РОЛЬ В УКРЕПЛЕНИИ ДУХОВНО- ЦЕННОСТНЫХ ОСНОВ СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ ЦИВИЛИЗАЦИИ	199-206
<i>Urinov Xushnudjon Abdulomitovich</i> TA‘LIM VA KASB-HUNAR ISLOHOTLARI GENEZISI: KASBIY FAOLIYAT VA MEHNATGA MUNOSABATNING TARIXIY SHAKLLANISHI	207-220
<i>Азизкулов Акрам Абдурахмонович</i> ШАРҚШУНОС УИЛЬЯМ ЭРСКИН ТАДҚИҚОТЛАРИДА БОБУРИЙЛАР СУЛОЛАСИ ТАРИХИНИНГ ЁРИТИЛИШИ	221-227
<i>Kenjayev Ulug‘bek Muratovich</i> BEFARQLIK HAQIDAGI FALSAFIY FIKRLAR RIVOJI	228-232
<i>G‘aybullayeva Laylo Safarboyevna</i> MAHALLADA YOSHLAR SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA IJTIMOIV-FALSAFIY RIVOJLANISH MASALALARI	233-238

<i>Хо'janova Tamara Jo'raevna</i> YOSHLAR MA'NAVİYATIGA TAHDID VA ULARDAN O'ZINI ONGLI HIMOYA QILISH KO'NIKMALARI	239-245
<i>Jabborova Saodat Sattorovna</i> MA'NAVİY SALOHİYATNING IJTIMOİY TARAQQIYOT MANBAI SIFATIDA XUSUSIYATLARI	246-252
<i>Xusanov G'olib Elmurodovich</i> O'ZBEK OILALARINING RIVOJLANISHIDA AXLOQIY TAFAKKUR MASALALARI	253-257
<i>Агзамходжаева Шахноза Саидматмабевна</i> МУСУЛЬМАНСКОЕ БОГОСЛОВИЕ, СВЯЩЕННЫЙ КОРАН И ТВОРЧЕСТВО НАВОИ В КОНТЕКСТЕ ФИЛОСОФСКОЙ КОМПАРАТИВИСТИКИ	258-265
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLATNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI: VUJUDGA KELISH SHARTLARI, BELGILARI VA FUNKSIYALARI	266-270
<i>Qunishev Ulug'bek Ulashevich</i> NEMIS KLASSIK FALSAFASIDA JAMIYAT RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI AXLOQIY VA ESTETIK OMILLAR	271-275
<i>Турдибоев Бозор Худойбердиевич</i> ЦИВИЛИЗАЦИЯЛАР ТАРИХИЙ ЯХЛИТЛИК НАМОЁН БЎЛИШ ШАКЛЛАРИ СИФАТИДА	276-282
<i>Kenjayeva Dilrabo Rominovna</i> MARKAZIY OSIYO MUTAFAKKIRLARI TA'LIMOTIDA O'ZLIKNI ANGLASH TUSHUNCHASI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	283-287
<i>Azamatova Gulrukh Islom qizi</i> SOCIOCULTURAL ASPECTS IN KARL POPPER'S PHILOSOPHY IN THE CONTEXT OF MODERN EDUCATION	288-293
<i>Тошпулатова Ширин Мухиддиновна</i> ЭТИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАЖДАНСКОЙ СЛУЖБЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	294-302
<i>Yuldasheva Dilorom Yuldashevna</i> SCIENTIFIC ATTITUDE TO CONSCIOUSNESS AND ITS INFLUENCE ON THE FIELD OF EDUCATION	303-307
<i>Bekchanov Xudoybergan O'rinovich, Yusupova Firuza Hajiboy qizi, Yuliyeva Sohiba Shuhrat qizi</i> МАКТАВГАСНА YOSHDAGI КАТТА GURUH TARBIYALANUVCHILARDA IJTIMOİY VA KOMMUNIKATIV QOBILYATNING RIVOJLANISHI	308-314
10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Ткебучава Ирина Георгиевна</i> ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ	315-320
<i>Ikromxonova Firuza Ikromovna, Jazira Nursultanqizi</i> TIPOLOGIK TAHLIL - KOMPOZITSIYA VA JANR (TARIXIY ASARLAR MISOLIDA)	321-327

<i>Ashurova Maftuna Asqar qizi</i> LINGUACULTURAL PECULIARITIES OF THE CONCEPT “HAPPINESS” IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	328-334
<i>Mustafayeva Saodat Burxanovna</i> SALIM ASHUR SHE’RLARIDA LINGVOMADANIY BIRLIKLAR VOSITASIDA VOQELIKNI BADIY TALQIN ETISH	335-340
<i>Abdulxayeva Nodirabegim Ixtiyorjon qizi</i> DRAMATIK ASARLARNI TARJIMA QILISHDA LEKSIK-SEMANTIK, LINGVOKULTUROLOGIK MASALALAR	341-346
<i>Xajiyeva Dilfuza Adambayevna</i> FOLKLOR VOSITALARINING ZAMONAVIY ADABIYOTDAGI O’RNI VA O’RGANILISHI	347-351
<i>Jumanova Sevara Xolmurod qizi</i> KIYIM KECHAK NOMLARI TILNING BOYISH MANBAI SIFATIDA	352-356
<i>Hojaliyev Ismail Tadjibayevich, Ismailova Sayyora Tolkinovna</i> MATN NAZARIYASINING SHAKLLANISHI	357-366
<i>Abdullaev Ulmasbek Khairullayevich</i> LITERARY WORKS AS THE MOST IMPORTANT AND WELL-ACCLAIMED COMPONENTS OF THE CULTURAL HERITAGE OF THE NATION	367-370
<i>Maxmudova Fotima Maqsud qizi</i> TYPES OF MEDIA TEXT LANGUAGE	371-375
<i>Maxmudova Zuhra Maqsud qizi</i> BADIY TARJIMANING TILSHUNOSLIKDAGI AHAMIYATI	376-380
<i>Davronova Zulfiya Boboyevna</i> UZBEK- FRENCH RELATIONS AS A BINDING PART OF INTERNATIONAL CULTURAL AND HISTORICAL EXPERIENCE	381-386
<i>Hakimova Dilrabo Yo’ldoshovna</i> TERMINOLOGIYA SOHASINING TARIXI VA DOLZARB MUAMMOLARI XUSUSIDA	387-392
<i>Мадрахимов Тулибай Абдукаримович</i> СЎЗЛАШУВ НУТҚИНИНГ ТИЛ ФУНКЦИОНАЛ ВАРИАНТЛАРИ ОРАСИДА ТУТГАН ЎРНИ	393-395
12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Ergashev Ikrom Abdurasulovich</i> SOLIQ INTIZOMINI BUZISH BILAN BOG’LIQ HUQUQBUZARLIKLAR UCHUN JAVOBGARLIKNING AYRIM JIHATLARINING ILMIY-NAZARIY TAHLILI	396-402
<i>Куатбек Гулнар Куатбековна</i> ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ТРАНСПАРЕНТНОСТИ ПРЕДСТАВИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ МЕСТНОЙ ВЛАСТИ	403-409
<i>Jurayev Dilmurot Mukhtarovich</i> ANALYSIS OF THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN ON ALTERNATIVE RESOLUTION OF DISPUTES ARISING FROM ADMINISTRATIVE AND PUBLIC LEGAL RELATIONS	410-415

<i>Mirakhmedova Fazilat Khokim kizi</i> CRIMES OF MANUFACTURING AND SELLING PHARMACEUTICALS IN A WAY TO DANGER THE LIVES AND HEALTH OF INDIVIDUALS (Evaluation of Türkiye and Uzbekistan legal system)	416-428
<i>Касимов Нодиржон Содикжонович</i> ҚАСДДАН ОДАМ ЎЛДИРИШ ЖИНОЯТЛАРИНИНГ УМУМИЙ ВИКТИМОЛОГИК ПРОФИЛАКТИКАСИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ	429-438
<i>Кутыбаева Елизавета Дуйсенбаевна, Есенбаев Джанибек Таирович</i> ЭКОЛОГИК ТУСДАГИ ФАВҚУЛОДДА ВАЗИЯТЛАРДАН МУҲОФАЗА ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	439-445
<i>Джалилов Сардор Шавкатович</i> ҲУҚУҚ МАНБАЛАРИ ВА НОГИРОНЛИГИ БЎЛГАН ШАХСЛАРНИНГ ҲУҚУҚЛАРИНИ КОДИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ ЖАРАЁНИ	446-453
13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Mirzayev Qodir Toirovich</i> ZAMONAVIY XOR SAN'ATI TA'LIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	454-458
<i>Васильченко Ольга Анатольевна</i> ИСТОРИЯ И МЕТОДОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО ИСКУССТВА В УЗБЕКИСТАНЕ	459-463
<i>Эрназаров Алишер Эргашевич, Бекмурадов Зариф Хуррамович</i> ЎҚУВ МАШҒУЛОТЛАРИНИНГ МОДУЛЛИ ВА ЛОЙИХАЛАШТИРИЛГАН ТУРЛАРИ ҲАМДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ	464-470
<i>Mattiyeva Feruza Begmatdulobovna</i> TARJIMONLIK MALAKASINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLINGVISTIK VA DIDAKTIK XUSUSIYATLARI	471-477
<i>Jurayev Bobomurod Tojiyevich</i> ABU ALI IBN SINO QARASHLARIDA TA'LIM-TARBIYA MASALALARI	478-482
<i>Umurova Ma'rifat Yoshiyevna</i> XALQ QO'SHIQLARI VATANPARVARLIK TUYG'USINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA	483-486
<i>Raxmanova Dildora Abdulxamid qizi</i> INGLIZ TILIDA AKADEMIK YOZUV TUSHUNCHASI VA UNING TALABALAR ILMIY FAOLIYATIDAGI AHAMIYATI	487-492
<i>Rajabiy Aziz Xasanovich</i> VOKAL ARTISTI FAOLIYATIDA SAHNA MAHORATINING O'RNI	493-497
<i>Omanov Rashid Sherqobilovich</i> O'QUVCHILARDA EKOLOGIK TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARINI TO'G'RI TASHKIL ETISH	498-501
<i>Салимов Ақром Хайитович</i> БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРДА ОИЛА, МАҲАЛЛА ВА МАКТАБ ҲАМКОРЛИГИНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ АФЗАЛЛИКЛАРИ	502-507
<i>Mamatmurodov Sharofjon Khudoyarovich</i> TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNI.....	508-514

<i>Ли Екатерина Владимировна</i> СИНЕРГЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИННОВАЦИЙ И ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	515-523
<i>Ахмедова Нафиса Исаходжаевна, Азаматов Абдулло Исахўжа ўғли, Лутфуллина Румия Анваровна</i> ЁШ ТЕННИСЧИЛАРНИНГ ЖИСМОНИЙ ТАЙЁРГАРЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ҲАРАКАТЛИ ҲИЙНЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ	524-533
<i>Очилова Мехрибон Суратовна, Хамроева Феруза Асроровна</i> АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПЛАТФОРМ И ИХ КЛАССИФИКАЦИЯ	534-541
<i>Амонов Mirjon Namozovich</i> ИЖТИМОИЙ ПЕДАГОГИК FAOLIYAT VA UNING ASOSIY FUNKSIYALARI	542-547
<i>Sharipov Habibullo Abduqahhorovich</i> TALABALARNING IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MUSTAQIL TA'LIMNING O'RNI VA AHAMIYATI	548-552
<i>Yaxiyaxonova Muxiba Maxmudjonovna</i> RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING IT SAVODXONLIGINI OSHIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	553-560
<i>Xakimova Gulshan Abdusalilovna</i> JISMONIY TARBIYA VOSITALARI ORQALI YOSH BOLALARNI SIFATLARINI TARBIYALASH	561-565
<i>Nazarov Rustam Irkinovich</i> TECHNOLOGY FOR DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS IN HIGHER TECHNICAL EDUCATION FIELDS (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH LANGUAGE)	566-570
<i>Muqimova Fotima Abduqaxor qizi, Muqimova Zuxra Abduqahor qizi</i> CHIZMACHILIK DARSLARIDA O'QUVCHILARNING GRAFIK SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISHDA O'YINLI TEXNOLOGIYALADAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI	571-576
<i>Sulaymanova Dildora Nazarovna, Giyasova Shaxnoza Abdurafikovna</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING KREATIV TAFAKKURINI LOYIHAGA ASOSLANGAN O'QITISH VOSITASIDA RIVOJLANTIRISH MODELI	577-585
<i>Usmonova Matluba Nosirovna</i> O'QUVCHILARDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARNI TARBIYALASH METODIKASINING KREATIV PEDAGOGIK YONDASHUVI	586-590
<i>Ustaev Abdurazzoq Qurbonovich</i> MILLIY KURASH SPORT TURINING FUNKSIYALARI VA MAQSADGA ERISHISHDAGI VOSITALARI	591-596
<i>Shoimqulova Nigina Xolmurodovna, Yadigarova Sitara Bahromovna</i> ADDRESSING CHALLENGES IN TEACHING ENGLISH IN CENTRAL ASIAN COUNTRIES: A SCHOLARLY EXAMINATION	597-603
<i>Yeshanov Marat Urazaliyevich</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA PRAGMATIKANING AHAMIYATI LANGUAGE]	604-616

Tursunova Shahnoza Bekchanovna

JAMOATCHILIK FIKRINI SHAKLLANTIRISHDA JAMOATCHILIK BILAN ALOQALARNING
O'RNATISH 617-622

Atoyeva Gulshoda Rabimovna

OILADAGI ZO'RAVONLIKNING O'SMIR XULQIGA PSIXOLOGIK TA'SIRI 623-628

Musinova Ruxshona Yunusovna, Qurbonova Aziza Davlat qizi

JABRLANUVCHI SINDROMI, UNING ASOSIY SABABLARI VA BELGILARI 629-635

Jamolova Mokhigul Bakhtiorovna

METHODS OF DEVELOPING THE CRITICAL THINKING ABILITY OF PRIMARY CLASS
STUDENTS THROUGH FAIRY TALES 636-641

Urinov Xushnudjon Abdulomitovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Ijtimoiy-gumanitar fanlar” kafedrasida mustaqil tadqiqotchisi (PhD)

Email: urinovxushnud@gmail.com

TA'LIM VA KASB-HUNAR ISLOHOTLARI GENEZISI: KASBIY FAOLIYAT VA MEHNATGA MUNOSABATNING TARIXIY SHAKLLANISHI

Annotatsiya. So'ngi yillarda mamlakatimizda ta'lim va kasb-hunarga doir islohotlar keng ko'lamda olib borilmoqda. Kasb-hunar ta'limi tizimining modernizatsiyalash jarayoni ta'lim konsepsiyasini doimiy ravishda qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi, kasbiy ta'limni ijtimoiy-falsafiy nuqtai-nazardan o'rganishning reflektiv mexanizmlarini ishlab chiqish esa bu tadqiqot mavzusining dolzarbligini belgilaydi. Maqolada ta'lim va kasb-hunar islohotlari genezisi, shuningdek, kasbiy faoliyat va mehnatga munosabatning tarixiy shakllanishi turli xil manbalar asosida ochib berilgan.

Kalit so'zlar: kasb-hunar ta'limi, ta'lim islohotlari, “ta'lim falsafasi”, “ta'lim sotsiologiyasi”, “ta'lim psixologiyasi”, “ta'lim tarixi”, milliy malaka, kasbiy tayyorgarlik, tizimni loyixalash, qadriyat.

Urinov Khushnudjon Abdulomitovich

Independent researcher (PhD) of Tashkent State University of Economics,
Department of Social and Humanitarian Sciences

THE GENESIS OF EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL REFORMS: HISTORICAL FORMATION OF PROFESSIONAL ACTIVITY AND ATTITUDE TO WORK

Abstract. In recent years, reforms in education and profession have been carried out on a large scale in our country. The process of modernization of the vocational education system requires a constant revision of the concept of education, and the development of reflexive mechanisms for studying vocational education from a socio-philosophical point of view determines the relevance of this research topic. The article reveals the genesis of educational and professional reforms, as well as the historical formation of professional activity and attitude to work based on various sources.

Key words: vocational education, educational reforms, “philosophy of education”, “sociology of education”, “psychology of education”, “history of education”, national qualification, professional training, system design, value.

Уринов Хушнуджон Абдуломитович

Независимый исследователь (PhD)

Ташкентского государственного экономического университета,
Департамент социальных и гуманитарных наук

ГЕНЕЗИС ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ РЕФОРМ: ИСТОРИЧЕСКОЕ ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ОТНОШЕНИЯ К ТРУДУ

Аннотация. В последние годы в нашей стране масштабно проводятся реформы в сфере образования и профессии. Процесс модернизации системы профессионального образования требует постоянного пересмотра концепции образования, а развитие рефлексивных механизмов изучения профессионального образования с социально-философской точки зрения определяет актуальность данной темы исследования. В статье на основе различных источников раскрывается генезис образовательных и профессиональных реформ, а также историческое формирование профессиональной деятельности и отношения к труду.

Ключевые слова: профессиональное образование, образовательные реформы, «философия образования», «социология образования», «психология образования», «история образования», национальный ценз, профессиональная подготовка, системный дизайн, ценность.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI1Y2024N26>

Kirish. Bugun rivojlangan mamlakatlarda ta'lim-tarbiya nazariyasi muammolari bilan yuzlab davlat va xususiy tashkilotlar, universitetlar, pedagogik tadqiqot markazlari shug'ullanmoqdalar. Odamlarning hayoti va faoliyatini tashkil etishning sifat jihatidan har xil tamoyillari shakllanmoqda, ijtimoiy faollik, kasbiy malaka, tashabbuskorlik, moslashuvchanlik, ijtimoiy muhitning tez o'zgaruvchan sharoitlariga moslashish qobiliyati masalalari birinchi o'ringa chiqadi. Tarkibiy va funksional ijtimoiy o'zgarishlar shaxsning individual erkinliklarining haqiqiy kengayishini, o'z taqdirini belgilashda shaxsning shaxsiy javobgarligini oshirishni nazarda tutadi. Shu bilan birga, bugungi kunda har qanday faoliyat sohasida insonning kasbiy mahorati muammosini o'rganishning dolzarbligi nafaqat kasbiy mahoratning subyektiv omili — shaxsning kasbiy mahorati, uning tashabbuskorligi, samaradorligi, ijodiy fikrlashi, o'z kasbiy mahorati, kasbiy mahoratining ortib borayotgan ahamiyati bilan bog'liq balki o'zgaruvchan jamiyatda kasbiy hodisalar rivojlanishining obyektiv xususiyatlariga ham ega. Shaxsning eng muhim ijtimoiy xarakteristikasi va inson mehnat faoliyati sifati bo'lgan kasbiylik nafaqat psixologik va axloqiy, balki asosan ijtimoiy-falsafiy muammodir. Kasbiy faoliyatda nafaqat shaxs, balki turli xil ijtimoiy aloqalar va munosabatlar tizimiga kiritilgan maqsad qo'yadigan va motivatsiyalangan subyekt ham amalga oshiriladi. Shaxsning kasbiy rivojlanishi uning ichki psixologik tuzilmalarini takomillashtirish bilan chegaralanmaydi: shaxsni kasbiylashtirish uning ijtimoiy va madaniy rivojlanishining tarkibiy qismidir. Shaxsning kasbiy mahorati va malakasini oshirish masalalarini amaliy hal etish ko'p jihatdan ushbu muammolarni falsafiy tushunish imkoniyatlariga bog'liq. Shu bilan birga, professionallik muammolari ijtimoiy hodisa sifatida zamonaviy ijtimoiy-falsafiy adabiyotlarda yetarlicha o'rganilmagan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O'zbekistonda milliy ta'lim tizimi va kasb-hunar islohotlarning ijtimoiy-falsafiy asoslari xorijlik olimlar E. Ollvort[1], Komatsu Hisao[2], A. Andigan[3] asarlarida Turkistonda xalq ta'limi taraqqiyotiga oid ma'lumotlar, o'lkadagi musulmon va rus tuzem maktablariga doir tahlillarni o'z ichiga olgan. V.V.Bartold[4], A. Shukurov[5] asarlarida Turkiston xalq ta'limini rivojlanish jarayonidagi ayrim hodisalar va davrlarning tarixiy talqini, ayniqsa jadidlarning yangi usul maktablari, Turkiston o'lkasidagi matbuot va dramatik adabiyotlar masalalariga bag'ishlangan. Shuningdek, Turkiston viloyati va Buxoro amirligida ilk "usuli jadid" shaklidagi maktablarning paydo bo'lishi tarixi ko'rib chiqilgan. Tarixan texnik-kasbiy ta'lim tizim sifatida mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanib, bugungi kunda bu vazifa sharaf bilan bajarilmoqda. Taraqqiyot tarixida murakkab va mashaqqatli yo'lni bosib o'tgan kasb-hunar ta'limi xalq xo'jaligining barcha sohalari uchun malakali kadrlar tayyorlash ishlarini olib bordi

va bu tizimning bitiruvchilari hamisha tanlab olinib, jamiyatga zarur bo'lgan ehtiyojlarga ko'maklashdi.

Hozirgi vaqtda jadal modernizatsiya qilinayotgan O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimining inson kapitalini rivojlantirish muammolariga javob berishi va kasb-hunar ta'limi sifat ko'rsatkichlarini jahon standartlariga moslashtirish uchun yangi qadamlar qo'yish zarurati tug'ilmoqda. Ta'lim sifatini oshirish uchun ta'limni boshqarish tizimini qayta qurish, bu sohada kadrlar salohiyatini rivojlantirish, o'qituvchilik kasbining nufuzini oshirish zarur. Ayni shu mazmundagi tadqiqotlar R.Sh.Axliddinov, R.X.Djuraev, J.G'.Yo'ldoshev, E.A.Seytxalilov, S.T. Turg'unov, Sh.A.Abdullaeva, M.Inoyatova, R.G'.Safarova, N.M.Egamberdieva, S.Ahmedov, Z.Ahrorova, tomonidan, filolog olimlari N.Karimov, B.Qosimov, A.Xudoyqulov, N.I.Alimova, R.Barakaev, Q.U.Pardaevlar tomonidan olib borilgan.

O'zbekistonda ta'lim va kasb-hunar islohotlarining yoshlar ongi va dunyoqarashini yuksaltirishdagi o'rni va ahamiyatini falsafiy nuqtai-nazardan o'rgangan G.T.Mahmudova[6,7], Sh.O.Madaeva[8], B.M.Ochilova[9], va boshqalarni kiritish mumkin. Olib borilgan tadqiqotlardan ma'lum bo'ladiki, mamlakatimizda kasb-hunar ta'limi muassasalari faoliyatini mehnat bozorining o'zgaruvchan talablaridan kelib chiqqan holda tashkil etish, ularni boshqarishni takomillashtirish, ish beruvchilar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish va yangi bosqichga muvofiq kadrlar tayyorlashga erishish yo'lida ishlar amalga oshirilmoqda. Strategik yo'l xaritasida kelgusi davrda kasb-hunar ta'limi va kasb-hunar ta'limi sohasini huquqiy-me'yoriy, iqtisodiy va axborot bazasi bilan ta'minlash, kasb-hunar ta'limining yangi ijobiy qiyofasini shakllantirish, kasb-hunar ta'limi tizimining jozibadorligini oshirish, zamonaviy infratuzilmaga, moddiy-texnik va o'quv bazasiga ega bo'lgan xususiy sektor uchun kasb-hunarga ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarini shakllantirish masalalari ko'zda tutilgan. Respublikamizda bu borada amalga oshirilayotgan ishlar bundan keyin ham to'g'ri yo'naltirilib, aholining kasb-hunar ta'limi salohiyati inson kapitaliga aylanib, ularning farovon kelajagining garovi bo'ladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ilmiy tadqiqotning sifati va natijasi izlanishda qo'llaniladigan vosita va usullarga bog'liq. Shu bois, fanda tadqiqot vositalari, texnologiyasi va usullariga e'tibor har doim katta bo'lgan. O'rganilayotgan obyekt qanchalik murakkab bo'lsa, uning xossalari va qonuniyatlarini ochish uchun qanday vosita, asos yoki usulni ishlatish masalasi dastlab hal qilinishi kerak bo'lgan metodologik muammoga aylanadi. Mazkur muammo xususida mulohaza yuritish metodologiyani, ya'ni, metodologik bilim darajasini (qatlamini) tashkil qiladi. Tadqiqotimiz davomida ilmiy bilishning qiyosiy tahlil, analiz va sintez, tarixiylik, mantiqiylik, dialektik, kutubxona metodlaridan foydalangan holda mavzuda qo'yilgan muammoni yechishga harakat qilindi.

Tahlil va natijalar. Kasb-hunar ta'limi tizimining modernizatsiyalash jarayoni ta'lim konsepsiyasini doimiy ravishda qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi, kasbiy ta'limni ijtimoiy-falsafiy nuqtai-nazardan o'rganishning refleksiv mexanizmlarini ishlab chiqish esa bu tadqiqot mavzusining dolzarbligini belgilaydi. Bu jarayonda ta'lim falsafasi o'z rivojlanish geneziyasining barcha nomuvofiqligi bilan birga, kasb-hunar ta'limi konsepsiyasini ijtimoiy-falsafiy tahlil qilish uchun metodologik asos bo'lib xizmat qiladi, ta'limning butun sohasini tahlil qilishning metanazariy darajasini va murakkabligini ta'minlashda maxsus kasb-hunar ta'limi bilan bog'liq falsafiy muammolarni o'z vaqtida hal etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Pedagogika, psixologiya, sotsiologiya, etika va boshqa ijtimoiy fanlar masalalarini o'z ichiga olgan, ta'lim konsepsiyasini falsafiy jihatdan ko'rib chiqmasdan turib, kasb-hunar ta'limiga ilmiy-kompleks yondashuvni joriy qilib bo'lmaydi. Bu yerda ijtimoiy-falsafiy yondashuv alohida o'rin tutadi: falsafiy bilimlar zamonaviy kasb-hunar ta'limining ta'lim konsepsiyasini yaratish uchun nazariy platforma hisoblanadi. Bu yerda gap kasb-hunar ta'limi nazariyasi va amaliyotini o'rganishning metodologik asosi sifatida ta'lim falsafasiga murojaat qilish haqida bormoqda. Shu bilan birga "ta'lim falsafasi" tushunchasi "ta'lim sotsiologiyasi", "ta'lim psixologiyasi", "ta'lim tarixi" va hokazo tushunchalar tizimida alohida ajralib turadi. Chunki ta'lim ba'zan faqat ta'lim falsafasiga xos bo'lgan uslubiy, gnoseologik, mantiqiy, g'oyaviy, aksiologik funksiyalarni bajaradi.

Shuning uchun kasbiy ta'limni falsafiy yondashuvdan tashqarida aniqlash mumkin emas: ilmiy dunyoqarashsiz, mantiqiy yaxlit fikrlash tarzisiz (jamiyat va inson taraqqiyotining umumiy maqsadi), uni tushunish mumkin emas. Shu boisdan ham aksariyat falsafiy tadqiqotlarda "ta'lim falsafasi ko'plab fanlar (iqtisodiyot, etika, estetika, fiziologiya, madaniyatshunoslik, huquq, psixologiya) bo'yicha bilimlarni jamlagan fanlararo, integrativ fan ekanligini anglab, kasbiy ta'limni tahlil qilish metodologiyasi sifatida tahlil qilinadi"[10;121]. Bizning nazarimizda kasb-hunar ta'limi tegishli faoliyat sohasi bo'yicha mahsulot ishlab chiqarishni yaxshi biladigan odamlarni tarbiyalashni maqsad qilib oladi.

Kasbiy ta'lim insonning tabiiy qobiliyatlarini keyinchalik tanlangan faoliyatda amalga oshirish orqali rivojlantirishga yordam beradi. Kasbiy ta'lim mashaqqatli o'qish bilan birga bo'lganda haqiqiy bo'ladi, muayyan fan bo'yicha umumiy madaniy sohalarda bilim olish, shuningdek, tanlangan mutaxassislik bo'yicha ko'nikmalarni shakllantirish. Kasb-hunar ta'limi ta'lim, tarbiya va amaliy ko'nikmalarni egallashning mohir va uyg'un uyg'unligini talab qiladi. O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev xalqimiz taraqqiyotining hozirgi bosqichi, mamlakatimiz taqdiri va kelajagi uchun ushbu masalaning naqadar katta ahamiyatga ega ekanini nazarda tutib: "Barchamizga ayonki, O'zbekiston boy qazilma va tabiiy resurslarga, qudratli iqtisodiy va insoniy salohiyatga ega. Biroq, bizning eng katta boyligimiz – bu xalqimizning ulkan intellektual va ma'naviy salohiyatidir" – deya alohida ta'kidlangani aslo bejiz emas[11].

Boshlang'ich kasb-hunar ta'limi — bu o'rta maktab bosqichidagi kasbiy ta'lim. Mamlakatimdagi kasb-hunar ta'limi tizimi odatda o'rta maktab bosqichidan boshlangan bo'lsa-da, iqtisodiy jihatdan kam rivojlangan hududlarda va maxsus ta'lim sohasida boshlang'ich kasb-hunar ta'limiga hali ham talab mavjud bo'lib, uning asosiy vazifasi shaxsga kirishi uchun zarur bo'lgan boshlang'ich ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat. Fransuz sotsiologi E.Dyurkgeym(1858-1917)ning fikricha, "Insonning xatti-harakati va xulq-atvorini uning ongidan tashqarida bo'lgan ijtimoiy faktlar shakllantirib boradi. U ijtimoiy faktlar tarkibiga jamoaviy qarashlar, axloqiy hayotning har xil mavjudliklari, an'analar, urf-odatlar, rasm-rusumlarini kiritgan"[12;52].

O'rta kasb-hunar ta'limi o'rta maktab bosqichidagi kasbiy ta'lim bo'lib, butun kasb-hunar ta'limi tizimini qurish uchun asosdir. Uning rivojlanishining asosiy yo'nalishi — diversifikatsiya qilish, ya'ni turli sohalarda va o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirish uchun turli sohalarning ta'lim va o'qitish rejimlaridagi farqlarga ko'ra o'rta kasb-hunar maktablarining turli shakllarini o'tkazishdir. Dastlabki o'rta kasb-hunar maktablari, kasb-hunar litseylari va texnik maktablar bilan bir qatorda umumiy o'rta ta'lim maktablari, shuningdek, ta'limning

asosiy mazmuni sifatida san'at, sport, robototexnika va boshqa xarakterli yo'nalishlarga ega bo'lgan o'ziga xos litseylar ham tashkil etilishi mumkin. O'quvchilarning mustahkam kasbiy asosiy qobiliyatini tarbiyalash bilan birga, o'rta kasb-hunar ta'limi ham o'quvchilarning mustahkam madaniy asosiy sifatini tarbiyalashi kerak. O'rta kasb-hunar ta'limi umumiy ta'lim bilan singib ketishi va uyg'unlashishi kerak.

Kasb-hunar ta'limi kasb-hunar ta'limi tizimining asosiy bo'g'ini va yuqori darajadagi texnik va malakali kadrlar bilan ta'minlanishning asosiy kanali bo'lib, u kamida ikki bosqichni o'z ichiga olishi kerak: kichik kollej va bakalavriat. Kasb-hunar kolleji ta'limining asosiy vazifasi joriy ish uchun malakali va kuchli kasbiy o'tish qobiliyatiga ega bo'lgan yuqori sifatli texnik va texnik iste'dodlarni tarbiyalashdan iborat[13;720].

Kasb-hunar ta'limi talabalari o'qishni tugatgandan so'ng o'qishni davom ettirish uchun kasb-hunar ta'limi bakalavriatiga kirishlari mumkin, shuningdek, o'qishni davom ettirish uchun umumiy bakalavriat ta'limiga kirish imkoniyatiga ega. Bakalavriat kasb-hunar ta'limi murakkab amaliy muammolarni hal qilish qobiliyati, tanqidiy fikrlash qobiliyati va innovatsion qobiliyatga ega bo'lgan mutaxassis texnik iste'dodlarni tarbiyalaydigan kasbiy ta'limdir.

Kasb-hunar ta'limining bu darajasi mamlakatimizda hali rivojlanish bosqichida bo'lsa-da, mamlakatimizda kasb-hunar ta'limi rivojining muhim yo'nalishi hisoblanadi. Zamonaviy kasb-hunar ta'limi tizimini barpo etish uchun kasb-hunar ta'limining bakalavriat ta'limi oddiy bakalavriat ta'limi bilan uzviy bog'liq bo'lishi va integratsiyalashuvi zarur. "Kasb-hunar ta'limlarda quyidagi kafedralar bo'lsa maqsadga muvofiq bo'lar edi. 1. Axborot texnologiyasi kafedrasasi. 2. Ijtimoiy gumanitar fanlar kafedrasasi. 3. Maxsus fanlar kafedrasasi. 4. Tabiiy fanlar kafedrasasi Oliy ta'lim muassasalari bilan aloqani mustahkamlash maqsadida Oliy o'quv yurtlari bilan shartnoma tuzilgan bo'lishi kerak. Shartnomaga asosan oliy o'quv yurti professor o'qituvchilari kollej kafedralarida bevosita mudirlik qilib, o'quv qo'llanma, ma'ruza matnlari bilan ta'minlaydilar hamda shu qatorda o'qituvchilar bilan uchrashuvlar o'tkazib, o'quvchilar bilan turli mavzularda doimiy ravishda suhbatlar olib borishlari kerak"[14;1274].

O'rta maxsus kasb-hunar ta'limi muassasalari va kasb-hunar kollejlari ta'limini oddiy o'rta maktab bitiruvchilari bilan to'ldiradigan asosiy tarkibni o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi muassasalari bitiruvchilari tashkil etishi kerak.

"Vertikal kirish va gorizontal integratsiya" tizimi kafolatini yaxshilashdir. Ta'lim turi sifatida u nafaqat maktab ta'limining turli bosqichlarida kasb-hunar ta'limiga muhtoj, balki barcha darajadagi kasbiy ta'limni bog'lovchi bo'g'inga muhtojdir. Tizim qurilishi nuqtai nazaridan bu bo'g'in kasb-hunar ta'limi kollejiga kirish imtihonlari tizimidir. Shu bilan birga, kasb-hunar ta'limi ta'lim tizimida alohida orolga aylanib qolmasligi uchun kasb-hunar ta'limi ham umumiy ta'lim bilan uzviy bog'liq bo'lishi kerak, bu esa umumiy kasbiy integratsiya tizimini taqozo etadi. Bundan tashqari, kasbiy ko'nikmalarga ega bo'lish va akademik qobiliyatga ega bo'lish ishda bir xil ahamiyatga ega bo'lishi uchun bir xil muhimlikni aks ettirish uchun milliy malaka doirasi tizimi ham zarur. Bular xitoylik xususiyatlarga ega zamonaviy kasb-hunar ta'limi tizimini barpo etishning yordamchi tizimlari bo'lib, milliy kasb-hunar ta'limi tizimini takomillashtirish va rivojlantirishning muhim qismidir.

Kasb-hunar ta'limi kollejiga kirish imtihonlari tizimi. Bu kasb-hunar ta'limidagi kollejlarga kirish imtihonlari tizimi bo'lib, umumiy ta'lim kollejlarga kirish imtihonlari tizimi bilan bir xil funksiyaga ega bo'lib, ochiq, adolatli, muntazam va erkin tanlovdir. Ushbu tizim asosida har qanday kasb-hunar ta'limi o'quvchisi istalgan kasb-hunar ta'limiga kirishi mumkin.

yagona imtihon yo'li bilan maktab yo'nalishidir. Kasb-hunar ta'limi kollejlariga kirish imtihonlari tizimi bilan kasb-hunar ta'limi muassasalari o'quvchilarining oliy o'quv yurtlariga kirishi uchun maydon kengaytiriladi, shu bilan birga, o'rta-maxsus ta'lim, kasb-hunar kolleji ta'limi va kasb-hunar ta'limining bakalavriat ta'limining o'quv mazmuni bog'lanadi. barcha darajadagi kasb-hunar ta'limi o'rtasidagi o'zaro hamkorlik aloqalarini yaxshilashga xizmat qiladi.

“Kasb-hunar ta'limining kafedra ish faoliyati ham muhim o'rinni egallaydi. Kafedralar Oliy ta'lim hamda o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi o'rtasida “ko'prik” vazifasini o'taydi. Bu kasbiy ta'lim va umumiy ta'lim o'rtasidagi aloqa va integratsiya tizimi”[14;74]. Bu nafaqat ta'lim orqali ijtimoiy integratsiyaga erishish zarurati, balki kasbiy ta'lim va umumiy ta'lim o'rtasida resurslar almashinuvi va o'zaro g'oyalarni o'rganishga yordam beradi va o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishi uchun institutsional kafolatlar beradi. Umumiy ish integratsiyasi tizimini loyihalash kurslarni almashish va talabalar harakatchanligining ikki darajasida amalga oshirilishi mumkin. Bu ta'limni rivojlantirish tendensiyasi, lekin uning qurilishi katta qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Masalan, haqiqatda kasb-hunar maktabi o'quvchilari yana oddiy litseylarda o'qish imkoniyatiga ega bo'lgan taqdirda ham, oddiy litseylardagi o'quv yutuqlaridan qay tarzda hamqadam bo'lish kasb-hunar maktabi o'quvchilari uchun katta muammodir. Xuddi shu holat kasb-hunar ta'limi muassasalariga o'qishga kirayotgan oddiy o'rta maktab o'quvchilariga ham tegishlidir.

Milliy malaka doirasi. Bu kasb-hunar ta'limi o'quvchilari va umumiy ta'lim o'quvchilari o'rtasidagi ekvivalent almashinuv munosabatlarini nazarda tutuvchi tizim bo'lib, keyinchalik muayyan sohalaridagi ikkita ta'lim ketma-ketligidagi o'quvchilar teng huquqlarga ega bo'lishlarini nazarda tutadi. Milliy malaka doirasi kasbiy ta'lim turlarining maqomini kafolatlovchi asosiy yordamchi tizimdir. Kasb-hunar ta'limining o'quv natijalari umumiy ta'limdagi kabi ijtimoiy imtiyozlarga ega bo'lgandagina, odamlar kasb-hunar ta'limining tip holatini chinakamiga tan oladilar.

Zamonaviy kasb-hunar ta'limining qurilishi turli sohalar va kasblar tomonidan talab qilinadigan iste'dodlar haqidagi ma'lumotlarni doimiy va chuqur kuzatib boradigan, iste'dodlarga bo'lgan talab to'g'risidagi hisobotlarni o'z vaqtida va to'g'ri e'lon qiladigan, kasb-hunar maktablarini yo'naltiruvchi, o'quvchilarni yollash va maqsadli maqsadlarni ko'rsatuvchi professional tadqiqot platformasini talab qiladi. iqtidorlarni tayyorlash va kasb-hunar maktablarida hozirda hech qanday ma'lumotlar yo'qligi muammosini hal qilish. Ilmiy bo'lmagan ma'lumotlarga ko'ra, ko'r-ko'rona mutaxassisliklarni belgilash va qabul ko'lamini kengaytirish va boshqalar, bu kasbiy ta'lim va ishlab chiqarishdagi iste'dod ehtiyojlarini yanada aniqroq joylashtirish va integratsiyalashuviga yordam beradi. .

Kadrlar tayyorlash sifatini oshirishning boshlang'ich nuqtasi sifatida namunaviy qurilishni olish, asosiy tarkib sifatida kasbiy qobiliyatlar ro'yxati va ta'lim darajalari bilan professional o'qitish standartlarini chuqur ishlab chiqish, kasb-hunar maktabi kadrlarini tayyorlash uchun asos yaratish va asosiy institutsional kafolatlarni ta'minlash. o'qitish sifatini har tomonlama yaxshilash va monitoring qilish, shu sababli iste'dodlar tayyorlash ishi kasb-hunar ta'limi xususiyatlarini yanada aniqroq aks ettiradi.

Maktablarni boshqarishda korxonalarining asosiy rolini to'liq o'ynang, maktablarni boshqarishda aralash mulkchilikni o'rganing, mulk huquqlari tizimi va foydani taqsimlash mexanizmlariga asoslangan maktab va korxonalar hamkorligi boshqaruv tuzilmasi va ish

mexanizmini o'rnating va korxonalarining ishtirok etishi uchun barqaror institutsional kafolatlar bering. kasb-hunar kollejida iqtidorlar tayyorlash va texnologiya tadqiqot va rivojlantirish.

Kasb-hunar ta'limi o'qituvchilarining qobiliyatlarini shakllantirish qonuniga ko'ra, kasb-hunar ta'limi o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligining ikki yo'nalishli tizimini yaratish, unda oliy o'quv yurtlarida o'qitish va ish joyida o'qituvchilar ta'limi bir-biriga bog'liq bo'lib, kasb-hunar ta'limi muassasalari barqaror yo'lga ega bo'lsin kasb-hunar ta'limi tizimiga kirmoqchi bo'lgan har bir o'qituvchi har bir bosqichda bajarilishi kerak bo'lgan o'quv vazifalarini va bajarilishi kerak bo'lgan talablarni aniq belgilashi uchun yuqori sifatli o'qituvchilar.

Umumiy sifat menejmenti konsepsiyasini yaratish, to'liq ishtirok etish, to'liq nazorat qilish va umumiy boshqaruv sifatini ta'minlash tizimini yaratish va takomillashtirish. Maktablar, sanoat korxonalari, korxonalar va ijtimoiy tashkilotlar ishtirokida sifatni baholash, fikr-mulohazalar va takomillashtirish mexanizmini takomillashtirish; kasb-hunar ta'limi sifati bo'yicha yillik hisobot tizimini takomillashtirish, iste'dodlar tayyorlash holati to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilishni kuchaytirish hamda muhim rol o'ynashni to'liq ta'minlash.

Tizimni loyihalash orqali kasbiy ta'lim yo'nalishidagi o'quvchilarga umumiy ta'lim yo'nalishidagi o'quvchilar bilan keyingi ta'lim, ish qidirish, ishni davolash, ishga ko'tarilish va hokazolarda teng imkoniyatlarga ega bo'lish kafolatlanadi va tizim amaliyoti orqali odamlar o'zaro munosabatlarni tan oladilar.

Shaxsni o'z-o'zini tarbiyalashga undash, unga fan va madaniyat, bilim, muloqot qoidalari, ijtimoiy amaliyotni o'rgatish demakdir. Ushbu vazifalarni amalga oshirish uchun til shaxsining qadriyat yo'nalishini shakllantirish muhimdir. Shaxsning qadriyat yo'nalishini shakllantirish davlat darajasidagi masaladir. Professor J.Tulenov fikricha, "Qadriyat deyilganda, inson va insoniyat uchun ahamiyatli bo'lgan, millat, elat va ijtimoiy guruhlarning manfaatlari va maqsadlariga xizmat qiladigan tabiat va jamiyat hodisalari majmui tushuniladi"[15;12-13].

Shaxsning qadriyat yo'nalishini milliy ong va vatanparvarliksiz amalga oshirib bo'lmaydi. Professor N.Jo'raev to'g'ri qayd etganidek, "Milliy g'oya, milliy ong milliy an'analar, urf-odatlar va turmush tarzi asosida shakllanadi. Odamlar umuminsoniy qadriyat darajasiga ko'tarilgan milliy manfaat atrofida ongli ravishda, aql-idrok yo'rig'i bilan jiplashadilar. Natijada ushbu intilishlar majmui, milliy istiqloq g'oyasi orqali million-million kishilarni o'z ortidan ergashtiradi"[16;18].

Qadriyatga yo'naltirilganlik — bu shaxsning muayyan ijtimoiy qadriyatlarga bo'lgan maqsadi, insonning atrof-muhitga munosabati, qadriyatlar guruhiga munosabat. Shaxsning tanlovlari qiymat yo'nalishlari tizimiga birlashtirilgan. Q.Nazarov fikricha: "Qadriyat" tushunchasi – voqelikning moddiy, ma'naviy va ideal tarzda zohir bo'ladigan turli-tuman shakllari, ko'rinishlari, narsalar, hodisalar, jarayonlar, munosabatlar, turli sifatlar, xususiyat, axloq va ma'naviylik mezonlari hamda boshqalarning subyekt uchun ijtimoiy ahamiyati hamda qadrini ifodalaydigan eng umumiy aksiologik kategoriya[17;56].

Insonning rivojlanish jarayoni butun hayot davomida to'xtamaydi. Shaxsning qadriyatlarga yo'naltirilgan tizimi "insonning hayotiy dunyosi", "dunyo qiyofasi", ichki yo'riqnomalar, ijtimoiy muhit me'yorlari, motivatsion ehtiyojlar sohasi, inson faoliyatining asosiy tartibga soluvchisi. Qadriyatga yo'naltirilganlik ongning asosini tashkil qiladi, dunyoqarashga ta'sir qiladi, o'zgaruvchan siyosiy va iqtisodiy sharoitlarda shaxsning

barqarorligini ta'minlaydi, motivatsiyani tartibga soladi, shaxsning harakatlarini boshqaradi, inson hayotining xulq-atvor tarkibiy qismini belgilaydi. Shu tarzda, qiymat yo'nalishi poydevor, stabilizator, regulyator, yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi. Olimlar Z.Qodirova, A.Sharipov, E.Karimovalar to'g'ri yozganlaridek, "aytaylik, shaxs boshqa bir madaniyatning tili, urf – odatlari, qadriyatlar tizimini yoki boshqa bir bilish paradigmasini o'zlashtirib oldi. Biroq bu orqali o'z qadriyatlari tizimida yashashdan to'xtaydi. Bitta madaniyat va bilish olamida ikkinchisiga o'tish mumkin, ammo bir paytning o'zida ikkita turli olamda (birday) yashash imkoniyati yo'q"[18;29].

Qadriyatlar ijtimoiy munosabatlarni tartibga soladi, uning an'analari va me'yorlarining amal qilishini ta'minlaydi, jamiyat uchun katta ahamiyatga ega. Qadriyatlarning kundalik tarkibida shakllangan me'yorlar bilan birgalikda, Alohida ahamiyatga ega bo'lgan talablar ham kiritilgan va har bir davlat uchun muhim. Ular asosida shaxsning ijtimoiylashuv jarayoni sodir bo'ladi, uning tarbiyasi, hayotdagi o'rni, maqsad va vazifalari shakllanadi. Chunki qadriyatlar olami keng ma'noda madaniyat olami, insonning ma'naviy faoliyati sohasi bo'lib, u insonning ma'naviy boyligining o'lchovini ifodalaydi, uning axloqiy ongi va ustuvorliklarini belgilaydi. Qadriyatlar inson madaniyati insonning mavjudlikning turli shakllariga munosabatini ifodalashi bilan ajralib turadi. shaxsning ma'naviy boyligi mezonini ifodalaydi, uning axloqiy ongi va ustuvorliklarini belgilaydi. Qadriyatlar inson madaniyati insonning mavjudlikning turli shakllariga munosabatini ifodalashi bilan ajralib turadi. shaxsning ma'naviy boyligi mezonini ifodalaydi, uning axloqiy ongi va ustuvorliklarini belgilaydi[19;41]. Qadriyatlar inson madaniyati insonning mavjudlikning turli shakllariga munosabatini ifodalashi bilan ajralib turadi.

O'zbekiston Respublikasida kechayotgan ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar va kompleks modernizatsiya jarayoni sharoitida insonni amalda ijtimoiy taraqqiyotning asosiy figurasiga aylantirish bugungi kunning asosiy muammosidir. Katta yoshdagi til o'rganuvchining ijtimoiylashuv jarayoni ham zamonaviy talablarga javob beradi. Odamlarning shaxsiy munosabatlari asosida g'oyalar uchrashuvi amalga oshiriladi. Shaxsni yaxlit shaxs sifatida tan olish yangi jamiyatni barpo etish imkonini beradi. O'zini uzluksiz rivojlantira oladigan, o'z harakatlarini to'g'ri baholay oladigan shaxsgina raqobatbardosh jamiyatda o'zining munosib o'rnini topa oladi. "Shaxs — bu butun dunyo bilan munosabatlarini doimiy ravishda o'ziga tushuntirib beradigan va o'zini belgilaydigan, xayoliy suhbatdoshi bilan ichki polemika jarayonida o'zini tanqid qiladigan, himoya qiladigan, takomillashtiruvchi va o'zgartiradigan shaxsdir. Ushbu holatni e'tiborga olib, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev shunday ta'kidlaydi, "Haqiqiy diplomat bo'lish uchun faqat bilim va tajriba, chet tillarni bilish yetarli emas, buning uchun avvalo tug'ma talant kerak. Eng muhimi, diplomat haqiqiy vatanparvar bo'lishi, o'z xalqi, o'z yurtining chinakam fidoyisi bo'lishi zarur.

... Lekin o'zingiz ayting, elchi degani odam o'zbek xalqining boy tarixini, madaniyatini, milliy qadriyatlarini, vatandoshlarining dard-u tashvishlarini yaqindan bilmasa, ularni yuragidan o'tkazmasa, qanday qilib O'zbekistonni dunyoga tanitishi mumkin? Deylik, Alisher Navoiydan, Boburdan, Abdulla Oripov, Erkin Vohidovdan ikki qator she'r ayta olmasa, eng yomoni, ona tilimizni mukammal bilmasa, qanday qilib haqiqiy elchi bo'lish mumkin?"[20;283-284].

Shaxs — mustaqil harakat qiluvchi subyekt sifatida haqiqiy shaxs bo'lishning o'ziga xos o'ziga xos usuli, shaxs ijtimoiy hayotining o'ziga xos shakli. Shaxs ijtimoiy hayot tarzi nuqtai

nazaridan noyobdir, uning o'z dunyosi alohida turmush tarzini belgilaydi va u o'z mazmuniga ko'ra ijtimoiy sharoit bilan belgilanadi. Nemis faylasufi I.Kant fikricha, shaxs o'z-o'zini anglashi orqali shakllanadi, bu holat unga hayvonlar olamidani farqlab, o'zining "Men"ini axloqiy qoidalarga bo'ysundirish imkoniyatini beradi[21;172].

Davlat xizmatchilariga o'zbek tilini jadal o'rgatish jarayoni til o'rganuvchining shaxsiy mustaqilligiga e'tibor qaratish, o'qitish va tarbiyalashda individual yo'naltirilgan yondashuv orqali o'z rivojlanishini amalga oshirish bilan tavsiflanadi. Shu munosabat bilan zamonaviy ta'limni rivojlantirish va malaka oshirishda yangi tendensiyalar kuzatilmoqda. Asosiy kuch til o'rganuvchining lingvistik shaxsini rivojlantirish, uning shakllanishi va kamolotiga sarflanadi. O'zbek tilini jadal o'qitishning maqsadi — til shaxsining o'zini o'zi rivojlantirish va o'z-o'zini takomillashtirish imkoniyatini yaratishdan iboratdir. Professor S.Otamuratov kuyunchaklik bilan yozganidek, bunday holat ikkita muammoni vujudga keltirishi mumkin: "birinchidan, ona tilimizning nufuzi tushib borishi, yana Sobiq sho'ro zamonida bo'lganidek, rus tilining nufuzi oshib, o'zbek tili ilmda emas, balki kundalik hayotda qo'llaniladigan "yordamchi til" darajasiga tushib qolish xavfining yuzaga kelishi; ikkinchidan, maktablarda milliy tilning talab darajasida o'qitilmasligi yoshlar o'rtasida uning nufuzi tushib borishiga, bu esa o'z navbatida, milliy ruhiyatning sayozlashuvi va milliy ma'naviyatning qashshoqlashuviga olib keladi"[22;404].

Ta'limdagi yo'nalish — moddiy va real vaziyatlarning tuzilishini mantiqiy tushunish va tahlil qilish, samarali ishtirok etish natijasida yangi bilimlarni olishning yangi usullarini kashf etish, jamiyat oldidagi real muammolarni hal qilishga qaratilgan.

Hozirgi vaqtda kadrlar malakasini oshirish tizimida davlat tilini o'qitishda shaxs hayoti, huquq va erkinliklarini oliy qadriyat deb hisoblovchi, insonparvarlik tamoyillarini belgilab beruvchi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga amal qilinmoqda. va ta'limni demokratlashtirish. Aynan "malakali shaxs", "munosabatga ega shaxs", "vakolatli shaxs" paradigmasi "bilimli shaxs" paradigmasini almashtiradi. Nazar Eshonqul fikricha, "Shaxs o'zi va tevarak-atrof haqida aniq xulosaga kelgan va shu xulosa asosida e'tiqodi shakllanib bo'lgan kimsadir".

Jahon amaliyotida o'tgan asrning 40-yillarida qo'llanila boshlangan "uzluksiz ta'lim" atamasi kattalar ta'lim tizimi sifatida qaraladi. An'anaviy umrbod ta'lim g'oyasi o'rniga umrbod ta'lim g'oyasini yo'naltirishning to'g'riligi zamon talablaridan kelib chiqadi. Tezlashtirilgan ta'lim tizimi pedagogik tizimlarning bir qismi bo'lib, shaxs erkinligining ma'lum darajasini amalga oshiradi, ya'ni uni ayni paytda zarur bo'lgan muayyan faoliyatga yo'naltiradi. O'z navbatida, shaxs o'zining ishtirok etish qobiliyatini rivojlantirishga intilib, tilshunos darajasiga ko'tariladi.

Bilimlarni o'z-o'zini takomillashtirish shaxsning barcha ichki tizimlarini birlikka safarbar qilishga majbur qiladi, uni yangicha tan olish, qadriyatlari va manfaatlarini qayta yo'naltirish, o'zini takomillashtirish va qayta tashkil etish imkonini beradi. O'z-o'zini rivojlantirish jarayonida lingvistik shaxs yangi tashkiliy bosqichga ko'tariladi va u rivojlanadi va murakkablashadi. Talab, ishtiyoq, innovatsion tashabbus, ijodiy faollik, izlanuvchanlik tilshunos shaxsning rivojlanish jarayonining ko'rsatkichlari hisoblanadi. Uzluksiz ta'lim tizimining tamoyillari — shaxsning har tomonlama umumiy madaniy rivojlanishi, shaxsning bo'sh vaqtini to'g'ri tashkil etish, ijtimoiy barqarorlik va ijtimoiy rivojlanish va boshqa funksiyalarni amalga oshirish bilan bevosita bog'liq. ijtimoiy barqarorlik va ijtimoiy taraqqiyot

va boshqalar. funksiyalarni amalga oshirish bilan bevosita bog'liq. ijtimoiy barqarorlik va ijtimoiy taraqqiyot va boshqalar. funksiyalarni amalga oshirish bilan bevosita bog'liq.

Insoniyat taraqqiyotining tarixiy-ijtimoiy tajribasi til dunyoqarash, ijodkorlik, chuqur bilim asosi ekanligini ko'rsatdi. Til shaxsning rivojlanish pozitsiyalari va e'tiqodlarini amalga oshiradi, dunyoga o'ziga xos nuqtai nazarni ifodalaydi va mavjud vaziyatga ta'sir qilish qobiliyatini ko'rsatadi. Davlatimiz tomonidan amalga oshirilayotgan til siyosatiga ko'ra, jamiyatimizdagi har bir fuqaro davlat o'zbek tilini bepul o'rganishga to'liq huquqli. Til o'rganishga muhtoj bo'lgan bugungi kattalar milliy tilni o'rganish orqali ularning iqtisodiy sharoitlarini yaxshilash imkoniyatlari kengayishiga to'liq ishonch hosil qilishdi. Shu bilan birga, ular o'zlari yashayotgan davlatning, vatandosh bo'lgan millatning tilini o'rganish orqali o'zbek zamini, o'zbek millati oldidagi ma'naviy burchlarini ado etishlarini his qiladilar. Bu esa insonda milliy iftixor tuyg'usini shakllanishiga katta yordam beradi. "Milliy iftixor – millatga xos moddiy yoki ma'naviy yutuq, muvaffaqiyat bilan faxrlanish tuyg'usini ifodalaydigan tushuncha. U inson ma'naviy kamolotining qirralaridan birini namoyon etadi. Milliy iftixor o'z xalqining asrlar davomida yaratib kelgan barcha moddiy va ma'naviy boyliklari, tarixiy merosi, urf-odatlarini, an'analari, odob-axloqi, turmush tarzi, yuksak ma'naviyati, barcha tarixiy yutuqlari saboqlariga cheksiz hurmat va e'zoz bilan munosabatda bo'lish, avaylab-asrashni ifodalovchi tushuncha" dir.

O'qitish mazmuni til o'rganuvchining maqsadidan kelib chiqadi. Maqsad esa ekstralingvistik omillar ta'sirida shakllanadigan jamiyat a'zosining ehtiyojidan kelib chiqadi. Ehtiyoj mazmuni til o'rganuvchining muloqot muhitining ijtimoiy xususiyatiga bog'liq. Ta'lim mazmunida esa til o'rganish alohida ahamiyatga ega bo'lib, inson til orqali atrof-muhit bilan tanishadi, atrof-dagilar bilan muloqot qiladi, mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi, axborot oladi, o'z fikrini og'zaki va yozma ravishda ravon bayon eta oladi. Davlatimiz rahbari to'g'ri ta'kidlaganidek, "Ilg'or texnologiyalarning faol joriy qilinayotgani va global axborot-kommunikatsiya makoni taraqqiy etayotgani barcha jarayonlarni jadal va tez o'zgartirmoqda, qit'alar, mintaqalar, davlatlar va biznes darajasidagi hamkorlikning yangi shakllarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda"[23].

Ta'lim mazmunini uzluksiz yangilab borish jamiyatni axborotlashtirish jarayonining rivojlanishi munosabati bilan o'zgarishlarga duchor bo'lmoqda, davlat tilini o'qitishni axborotlashtirish esa ta'lim maqsadlariga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Shunga ko'ra, o'zbek tilini jadal o'qitishning vazifasi odamlarni insoniy munosabatlarga tayyorlash, ijtimoiy-lingvistik vaziyatni to'g'ri baholash, davlat tilini bilishning zaruriyati va ijtimoiy ahamiyatini chuqur his qilish, o'zbek tilida so'zlashuv harakatlarini qo'llashni bilishdan iborat vaziyatga ko'ra uyg'un, yuksak fuqarolik mas'uliyati va dunyoqarashiga ega bo'lish, tuyg'ulikni rivojlantirish – kelajakdagi axborot jamiyati a'zolarining sifat jihatidan yangi modelini yaratish kundalik hayotning zarurati hisoblanadi.

Ta'lim sohasidagi davlat siyosati fuqarolarning uzluksiz ta'lim olish, tizimli takomillashtirish, qayta tayyorlash va o'z-o'zini tarbiyalash, kasbiy harakatchanlik, yangilikka intilish qobiliyati va rag'batini shakllantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishni ustuvor vazifalardan biri etib belgilab beradi. Agar malaka oshirish jarayonini bir butun sifatida ko'rib chiqsak, kurslarning asosiy maqsadi kasb-hunar o'qituvchisi kompetensiyasidagi kamchilik va kamchiliklarni bartaraf etish, uning malakasi va pedagogik madaniyatini, shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish, bilim, ko'nikma va malakalarini yangilashdan iborat.

Kasbiy tayyorgarlikka bo'lgan ehtiyoj professional o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi darajasiga talablarning doimiy o'sishi va ta'lim texnologiyalarining uzluksiz rivojlanishi bilan belgilanadi. Kurslarning asosiy vazifasi kasbiy tayyorgarligi bo'yicha o'qituvchilarning malaka darajasini oshirish, shaxsiy va kasbiy o'sishni rag'batlantirish, turli toifadagi talabalar bilan pedagogik hamkorlikning samaradorligini oshirishdan iborat. Ushbu strategik vazifani hal etish asosan malaka oshirish tizimiga yuklatilgan.

Zamonaviy jamiyatda ta'limning asosiy darajasi faqat kasbiy faoliyatning asosini tashkil qiladi. Agar siz allaqachon mavjud bo'lgan ko'nikmalarni doimiy ravishda oshirmasangiz, ko'nikmalar ahamiyatli bo'lmaydi. Kasbiy rivojlanish yordamida siz o'zlashtirilgan mutaxassislik va lavozim doirasida yangi bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishingiz mumkin. Butun dunyoda pedagogik ishning sifati, o'qituvchilarning ijodiy faolligi o'quvchilarning ma'lum bir ta'lim sohasiga doimiy qiziqishini muvaffaqiyatli shakllantirish kafolati sifatida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. "Kasb-hunar ta'limi va kasbiy qiziqishlar chambarchas bog'liqdir. Ta'lim jarayonida shaxs har tomonlama kamol topadi, tafakkuri kengayadi, dunyoqarashi shakllanadi, tevarak-atrofidagi borliqni haqqoniyroq idrok qila boshlaydi, fikrlash qobiliyati takomillashadi"[24;837].

Agar bugungi kunda oliy ta'limning maqsadiga yangicha tushuncha bilan qaraydigan bo'lsak, uni rivojlantirishning asosiy strategik yo'nalishi hayot uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olgan, yetuk dunyoqarash madaniyatiga ega, ijodiy fikrlashga odatlangan yangi avlod malakali mutaxassislarni shakllantirishdan iborat. Maxsus kasb-hunar ta'limi oliy maktabning asosiy yo'nalishlari ichida eng muhimi, shuning uchun ta'lim kelajakdagi o'qituvchilar tayyorlash tizimini rivojlantirishga yordam beradigan yagona omildir. Fan-texnika taraqqiyoti axborot va kompyuter kasbiy bilimlari va ishbilarmonlik ko'nikmalarini rivojlantirish, bo'lajak o'qituvchilarda kompetensiyani shakllantirishga alohida e'tibor beradi. Bo'lajak o'qituvchilarning o'zini-o'zi tashkil etish, mustaqil qaror qabul qilish, yuklatilgan vazifalarni bajarish, jamoada ma'naviy-ruhiy muhitni saqlash ko'nikmalarini shakllantirish eng muhim vazifalardan biridir.

Ta'lim mazmunini yangilash oliy maktab islohotining asosiy masalalaridan biridir. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "Islohot, bu-yangilanish, o'zgarish degani. Islohatlar ijobiy natija berishi uchun, avvalo, rahbarlarimiz va odamlarimiz o'zgarishi kerak. Inson o'zgarsa, jamiyat o'zgaradi"[25]. Respublikamiz oliy ta'lim muassasalarining davlat ta'lim standarti konsepsiyasini yaratishda respublika yagona ta'lim makonining modelini aniq belgilash imkonini beradi. Oliy ta'lim muassasalari oldiga qo'yilgan vazifa, ta'limning zaruriy darajasini kafolatlash, jahon madaniy ta'lim makoniga integratsiyalashuv kabi muhim muammolarni hal qilish.

Kasbiy ta'limni rivojlantirishning birinchi asoslari: ta'limning yangi falsafasi; ijtimoiy va gumanitar fanlar (ta'lim psixologiyasi, sotsiologiya va boshqalar); amaliyot nazariyasi (pedagogik bilimlarni boshqarish va loyihalash).

Oliy ta'lim muassasasida bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi o'quv yillarida kasbiy mahoratga maqsadli tayyorgarlikdan tashqari, pedagogik ijodiy faoliyatga tayyorlash bilan bevosita bog'liq bo'lishi kerak. Bo'lajak o'qituvchining umumiy madaniy (hayotga qarash), uslubiy (psixologik-pedagogik), fan bloklarini o'rganishini ta'minlaydi.

Umumta'lim maktablarining umumta'lim fanlari o'qituvchilari orasida matematika va informatika o'qituvchisi alohida o'rin tutadi. Maktabda matematika va informatika fanlari

o'quvchining fikrlash qobiliyatini, umumiy ta'lim darajasini rivojlantirish va tarbiyalashda yetakchi va mas'uliyatli o'rin tutadi. Maktabda matematika va informatika fanlarini o'qitish o'quvchilarni atrof-muhitni tan olishga o'rgatadi, mantiqiy fikrlash va kognitiv funksiyalarni, ijodkorlikni, qobiliyatlarni shakllantirishga turtki beradi, diqqat va kuzatish, aniqlik va izchillik, mustaqillik va rejalashtirish kabi mehnat madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi. talaba, dunyo sabablariga ilmiy yondashuvni shakllantirish imkoniyatini beradi.

Bugun bizga mustaqil va tanqidiy fikrlaydigan, muammolarni ko'ra oladigan, ijodiy hal qila oladigan inson kerak. Zamonaviy jamiyat — bu fan va texnika jamiyati. Uning fuqarolari esa mustaqil harakat qilish, qaror qabul qilish va o'zgaruvchan hayot sharoitlariga moslashuvchan moslashishdan manfaatdor. Shuning uchun zamonaviy jamiyatda ta'limning maqsadi insonning intellektual va axloqiy rivojlanishidir. Bu maqsadni amalga oshirish uchun bo'lajak o'qituvchilarga maktabda faoliyat yurituvchi mutaxassis sifatida ta'lim tizimining strategik yo'nalishi aniq ko'rsatilishi kerak. O'quv jarayonining samaradorligi, darslarning muntazamligi va sifati, dasturning borishi, bilimlarning chuqurligi butun tarbiyaviy ishlarni to'g'ri rejalashtirishga xizmat qiladi.

Bo'lajak o'qituvchining kasbiy moslashuvi doirasi asosan quyidagilarni o'z ichiga oladi: kasbiy yo'nalish, kasbga tayyorgarlik, kasbiy ta'lim, o'quvchilar ta'limining o'ziga xos xususiyatlari, mehnat sharoitlari. Biroq, moslashuvning har xil turlari mutaxassisning shakllanishiga turli xil ta'sir ko'rsatadi. Eng muhimi, kasbga moslashishdir. Bo'lajak o'qituvchilar oldiga qo'yilayotgan zamon talablari nafaqat tanlagan kasbi bo'yicha bilimga ega mutaxassislarni, balki ishni avtomatlashtirish uchun zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalana oladigan mutaxassislarni ham talab qiladi. Ta'lim jarayonini tashkil etishda zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish zamonaviy o'qitish usullarining o'ziga xos xususiyatidir. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning quyidagi fikrlari e'tiborga molik: "Bugun zamon shiddat bilan o'zgaryapti. Bu o'zgarishlarni hammadan ham ko'proq his etadigan kim – yoshlar. Mayli, yoshlar o'z davrining talablari bilan uyg'un bo'lsin. Lekin ayni paytda o'zligini ham unutmasin. Biz kimmiz, qanday ulug' zotlarning avlodimiz, degan da'vat ularning qalbida doimo aks-sado berib, o'zligiga sodiq qolishga undab tursin"[26;48].

Xulosa. Ta'lim tizimini rivojlantirishning yangi bosqichi oldimizga yangi vazifalarni qo'ymoqda. U o'qituvchilarga kompyuter texnologiyalarini o'zlashtirishga o'rgatadi. Binobarin, bugungi kunda kompyuterni o'zlashtirishning o'zi yetarli emas, o'quv jarayonida axborot resurslaridan foydalangan holda o'qituvchi o'zining o'quv modulini, o'z o'quv dasturini tuza olishi, ixtisoslashtirilgan usullarni puxta egallashi kerak. Hozirgi vaqtda axborot-ta'lim muhiti doirasidagi pedagoglar faoliyatida kompyuterlardan foydalanishni olti bosqichga bo'lish mumkin. Birinchi bosqichda o'qituvchi kompyuterni "yozuv mashinasi" sifatida o'rganadi va undan foydalanadi. Ikkinchi bosqichda o'qituvchi ofis dasturlari to'plami, ularning imkoniyatlari bilan tanishadi va o'z ishida kompakt disklardan foydalanishning asosiy ko'nikmalarini egallaydi. Uchinchi bosqich Internetga ulanish va undan chiqish qobiliyati bilan chambarchas bog'liq, ya'ni onlayn rejimda ishlaydi. To'rtinchi bosqich – yangi axborot texnologiyalari an'anaviy dars tarkibiga bosqichma-bosqich kiritilib, uning ajralmas qismiga aylanadi. Beshinchi bosqich — to'plangan didaktik tajribani tizimlashtirish va modernizatsiya qilish. Oltinchi bosqich — o'qituvchilarning ish tajribasini to'plashi va raqamli ta'lim resurslarini yaratishi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Allworth E. Central Asia. A Century of Russian rule. - Newyork-London: Columbia University Press, 1967.
2. Komatsu Hisao. 20 Yuzyil baslarinda Orta Asyada Turkguluk ve devrim hareketleri. - Ankara, 1993.
3. Andican A. Turkestan Struggle Abroad from Jadidism to Independence. Haarlem: Sota, 2007.
4. Бартольд. В.В. Роль конфессиональной школы в жизни Туркестана // Наука и просвещение.- 1922.- № 1. - С. 24-30.
5. Шукуров А. Мусульманские школы в Туркестане // Наука и просвещение. - 1922,- № 1. - С. 31-35.
6. Маҳмудова Г.Т. Туркистонда жадиличлик ҳаракати ва унинг ахлоқий-эстетик фикр тараққиётига таъсири: Дис ...фалс. фан. ном. –Тошкент: И.Мўминов номидаги Фалсафа ва ҳуқуқ институти, 1996. -136 б.
7. Маҳмудова Г. Жадиличизм ва Туркистонда ахлоқий-эстетик фикр тараққиёти. – Тошкент: “DAVR PRESS”, 2006.
8. Мадаева Ш.О. Абдурауф Фитратнинг ижтимоий-фалсафий қарашлари: Автореф. дис. ... фалс. фан. ном. –Тошкент: ЎзРФА И.Мўминов номидаги Фалсафа ва ҳуқуқ институти, 1996. -27 б.
9. Очилова Б.М. Аждодлар меросига ихлосмандлик ва шахс маънавий-ахлоқий камолоти. Автореф. дис. ... фал. фан. докт. –Тошкент: ЎзМУ, 2005. – 44 б.
10. Наурузбаева О.В. Социально-философский анализ концепции профессионального образования: диссертация ... кандидата философских наук. - Новосибирск, 2008. - 186 с.
11. Мирзиёев Ш. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини мард ва олийжаноб халқимиз билан бирга қурамыз. Ўзбекистон Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқ. - “Халқ сўзи” газетаси, 2016 йил 15 декабрь.
12. Убайдуллаева Р.А., Бекмуродов М.Б., Ота-Мирзаев Ў.Б. Социология. Ўқув қўлланма. – Тошкент: А.Қодирий номидаги халқ, мероси нашриёти. «ЎАЖБНТ» маркази, 2002. - 292 б.
13. Umarjonov, S. S. (2022). Imom Fahriddin Roziyning ibratli hayot yo'li va ilmiy faoliyati. *Academic research in educational sciences*, 3(TSTU Conference 1), 717-722.
14. Шодмонова, Г. Ф., Фозилов, С. Ф., Ражабов, О. С., & Фозилов, Ҳ. С. Ў. (2022). Касб-хунар таълим муассасаларида ўқитувчи ва педагог муҳандисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш. *Science and Education*, 3(5), 1270-1275.
15. Туленов Ж. Қадриятлар фалсафаси. -Тошкент: Ўзбекистон, 1998.
16. Жўраев.Н. Маънавият-одам ва олам Халоскори. -Тошкент: Маънавият, 2018.-32 б.
17. Назаров Қ. Аксиология (Қадриятлар фалсафаси). -Тошкент: Академия, 2011.
18. Қодирова З.Р., Шарипов А.Ж., Каримова Э.Г. Толерантлик маданияти – давр тақозоси. – Тошкент: Фалсафа ва ҳуқуқ институти нашриёти, 2008.
19. Умаржонов, С. (2023). Ibn Sinoning “Ishoralar va tanbehlar” asari va postklassik islom falsafasining boshlanishi. *Scienceproblems. uz*, 3(1), 37-50.
20. Мирзиёев.Ш.М. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир 2-жилд, Тошкент: Ўзбекистон, 2018. -507 б.

21. Кант И. Антропология с прагматический точки зрения. – Москва: Мысль, Соч. Т.6. 1978.
22. Отамуратов С. Глобаллашув ва миллий-маънавий хавфсизлик. Тошкент: Ўзбекистон, 2015. -492 б.
23. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йил 12 октябрдаги МДХ Давлат раҳбарлари кенгаши мажлисидаги нутқи. <http://press-service.uz/ru/lists/view/1132>
24. Юсупов, О.Я. (2022). Касб-хунар таълимида талабаларнинг фаоллигини орттиришни ўзига хос хусусиятлари. "Экономика и социум" №11(102)-2. www.iupr.ru.
25. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси// Халқ сўзи, 2018 йил 29 декабрь.
26. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. 1-жилд.-Тошкент: Ўзбекистон, 2017. -592 б.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 3 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).